

РЕЦЕНЗИЯ

ВЪРХУ ДИСЕРТАЦИЯ ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН “ДОКТОР” ПО ДОКТОРСКА ПРОГРАМА „ОРГАНИЗАЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ ИЗВЪН СФЕРАТА НА МАТЕРИАЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО (ПУБЛИЧНА АДМИНИСТРАЦИЯ)”, ПН 3.7. „АДМИНИСТРАЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ“

Рецензент: доц. д-р Мария Радославова Станимирова, Икономически университет – Варна, професионално направление 3.8 „Икономика” и научна специалност „Икономика и управление (селско стопанство)”

Автор на докторския труд: Димитрина Любенова Проданова

Тема на докторския труд: Стимулиране икономическото развитие на селските райони чрез активизиране на местните общности

Научен ръководител: проф. д. н. Борислав Димитров Борисов

I. Общо представяне на дисертационния труд

Настоящата рецензия е изготвена на основание Заповед № 268/28.04.2022 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов – проф. д-р Мариана Божинова, в съответствие със Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за приложение на този закон.

Дисертацията е с общ обем от 268 стандартни страници, в т.ч. 44 страници приложения, и съдържа: въведение, три глави, заключение, списък на цитираните и използвани литературни източници и декларация за оригиналност. Структурата на разработката е добре балансирана, правят добро впечатление изводите в края на всяка глава, демонстрира се логично развитие на изследването от теоретичната, през аналитичната, до стратегическата

и прескриптивната част на труда. Дисертационният труд е илюстриран с 52 фигури и 41 таблици. Общият брой на използваните и цитирани източници е 125 броя, от които 49 на български език.

Приложена е справка за приносите на труда и за съответствие спрямо минималните национални изисквания за придобиване на ОНС „Доктор“ в ПН 3.7 „Администрация и управление“. Към комплекта с получените материали са достъпни списък и публикации на докторанта по дисертационния труд.

Докторантът Димитрина Любенова Проданова се е обучавала в докторантура по ДП „Организация и управление извън сферата на материалното производство (Публична администрация)“ към катедра „Стратегическо планиране“ при СА „Д. А. Ценов“ – Свищов, с научен ръководител проф., д. н. Борислав Димитров Борисов.

Димитрина Проданова е завършила магистърска степен в СА „Д. А. Ценов“ през 1999 г. и е специализирала в обучения за работа с институциите на ЕС и за придобиване на умения в областта на компютърните технологии. От 2000 г. до 2004 г. е старши експерт „Икономическо развитие“ в община Свищов, от 2004 г. до 2015 г. заема позицията главен експерт в Звено „Управление на проекти и европейски въпроси“ в същата община, а от 2017 г. до момента е изпълнителен директор на Сдружение „МИГ Белене – Никопол“.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд.

1. Актуалност на проблематиката и целесъобразност на формулираните предмет, обект, теза, цели, задачи и изследователски методи.

Дисертационният труд е посветен на актуален въпрос, свързан с изоставането на селските райони в Европа и в частност България по ключови икономически и социални показатели, силната им зависимост от земедели-

ето и необходимостта от комплексен подход за стимулиране на тяхното развитие при активизиране на капацитета на местните общности. Актуалността на изследователския проблем произтича и от необходимостта от измерване на резултатите от прилагането на подхода ЛИДЕР в България през изтеклите два програмни периода от ПРСР и обосноваване на приложението му в новия програмен период (2023-2027 г.)

Обектът и предметът на дисертационния труд са ясно и коректно формулирани. Начинът, по който са дефинирани изследователската цел и задачи като цяло е правилен (насочва внимание към предмета на изследване) и предоставя възможност за тяхното постигане в процеса на разработката на труда.

Авторът достатъчно аргументирано обосновава избора на тема и познава проблематиката на дисертационното изследване. От една страна познаването на специализираната литература и научни изследвания в областта на ендегенното и интегрираното развитие на селските райони и от друга страна практическят опит на позиция изпълнителен директор на реално функционираща МИГ й позволяват да открие въпроси, които все още не са задълбочено анализирани и/или по които липсват практически разработки.

2. Характеристика и оценка на дисертационния труд.

Въведението на дисертацията представя актуалността на разработката, обект, предмет, цел, задачи, теза, методология и ограничителни условия на изследването.

В **първата глава** докторантът е концептуализирал основни теоретични направления свързани с регулаторната рамка и актуалните проблеми на подхода за стимулирането на комплексното развитие на селските райони чрез активизиране на местните общности. Акцент се поставя на концепцията на многостепенното управление, основаваща се на споделяне на отговорности и сътрудничество на различните нива в процеса на вземане на решения и прилагане на европейс-

ките политики. Представени са програмните периоди на развитие на селските райони след присъединяване на България към Европейския съюз. Подробно е описан подходът ЛИДЕР, на който стъпва Програма за развитие на селските райони (ПРСР). Насочва се внимание към възприетата дефиниция за селски район у нас като обяснение на „изкривяване на подхода ЛИДЕР в подпомагането на селските райони“ (стр. 15 от Автореферат върху дисертационния труд). Фокус в представянето на ЛИДЕР е интегриране усилията на заинтересованите от развитието на района страни.

Същевременно може да се допълни, че в основата на подхода ЛИДЕР е постигането на диверсификация от земеделието и интегриране на различните икономически дейности, които могат да бъдат развивани в т.нар. селски райони, както и ролята на сътрудничеството между отделните местните общности на национално и интернационално ниво за изграждането на местния капацитет. Тези въпроси са разгледани в по-малка степен при представяне на концептуалната рамка. Не са намерили място различни типологии на селските райони и на LAG (МИГ), които биха могли да бъдат в основата на по-подробното им изучаване (например според специализацията в развитието на района).

Във **втора глава** основният фокус е поставен върху дебата относно дефиницията за селски райони за целите на практическото прилагане на политиката за развитие на селските райони. Представен е териториален анализ (географски метод) за оценка на дейностите на МИГ, сравнителен анализ и статистическо проучване на ефектите от прилагането на подхода ЛИДЕР в общини в България. На основата на посоченото са предложени варианти за прецизиране на дефиницията за селски район.

Изследването за ефектите на подхода ЛИДЕР върху местното икономическо развитие, представено в дисертационния труд, се базира на официална статистическа информация на национално ниво по основни показатели, касаещи социално-икономическото развитие на селските райони като: брой население; естествен и механичен прираст на населението; възрастова структура; относителен дял на наетите в индустрията; средногодишна работна заплата; равнище на безработица; нетни приходи от продажби на предприятията.

Чрез система от абсолютни и аналитични показатели е проведено комплексно оценяване на резултатите от работата на МИГ при изпълнение на Стратегия за водено от общностите местно развитие (СВОМР).

В **трета глава** са обобщени резултати от анкетно проучване на мобилизационния потенциал на местния потенциал в общини в България, на основата на конструиран за целите на дисертационния труд анкетен изследователски модел за оценяване на въздействието на подхода ЛИДЕР върху активизирането на местните общности.

Всяка от трите глави на дисертационния труд завършва с изводи по отношение на съдържанието и изследванията, описани в тях.

В представеното **заклучение** авторът сполучливо е синтезирал постигнатите резултати в теоретичен, постановъчен и аналитично - прескриптивен план, относно прилагането на подхода ЛИДЕР/ВОМР като основен инструмент на ОСП на ЕС.

Библиографската справка (съдържаща 125 източника) показва добра литературна осведоменост на автора на дисертационния труд. **Езикът и стилът** на разработката са научни.

Дефинираните **цел и задачи** считам за постигнати.

Основните моменти от дисертационния труд са намерили място в представения **автореферат**. В този смисъл съдържанието на автореферата кореспондира с основния труд на автора.

3. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката.

Представената справка за приносите като цяло коректно отразява основните постижения на докторанта в цялостното изследване, а техният характер като цяло е практико-приложен. Идентифицираните шест приноса обобщено са:

1. Извършен е функционален и териториален анализ на МИГ в България на основата на който се доказва ролята на тази форма на публично-частно партньорство за вземане на решения в обсега на стратегията за местно развитие.

2. Формулирано е предложение за нова дефиниция за селски район, която да

бъде използвана при реализиране на политиката за стимулиране на местното икономическо развитие.

3. Направен е сравнителен анализ на общините, прилагащи подхода ЛИДЕР в България, и останалите общини у нас, който разкрива регионална диспропорция в изследвани показатели.

4. На основата на комплексен анализ се доказва, че многофондовите СВОМР дават по-големи възможности за активизиране на местните общности и за стимулиране на местното икономическо развитие.

5. На основата на експертно анкетно допитване се достига до извод за отсъствие на зависимост между капацитета и местоположението на МИГ според възприето разграничение на Северна и Южна България, с което се обосновава приложението на унифициран подход.

6. Разработена е система от показатели за анализ и оценка на ефектите от функционирането на МИГ по отношение на активизирането на местните общности и за постигане целите на Стратегията за ВОМР.

4. Преценка на публикациите по дисертационния труд

По темата на дисертационния труд докторантът е публикувал общо 5 публикации, в т.ч.: 1 студия, 2 статии (самостоятелна и в съавторство) и 2 доклада. В структурно отношение 4 от публикациите са самостоятелни, като всички са публикувани в България, основно в издания на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

5. Лично участие

Дисертацията е самостоятелно и завършено проучване. Декларира се, че теоретичните и практически разработки, заключения и препоръки, изложени в дисертационния труд са самостоятелно изготвени от докторанта, като от научните трудове, публикувани в съавторство, както и, че в дисертацията са използвани тези части, които са резултат от лично научно изследване.

10. Автореферат

Основните моменти от дисертационния труд са намерили място в представения автореферат. В този смисъл съдържанието на автореферата кореспондира с основния труд на автора.

11. Критични забележки и въпроси

С оглед създаване на предпоставки за убедително защитаване на труда на докторанта си позволявам да задам следните въпроси:

1. С направения в дисертационния труд териториален анализ на функциониращите на територията на страната МИГ се доказва, че „най-нуждаещите се общини не са покрити с МИГ“. Ендогенният подход на развитие стъпва на наличието на капацитет на местната общност сама да инициира активности, свързани със собственото си развитие. Как практически може да се въздейства по посока на изграждането на подобен капацитет и не крие ли рискове потенциално ограничаване на дефиницията за селски район, която би изключила общини, които могат да се посочат за пример за приложение на концепцията за интегрирано развитие?

2. Достатъчно ли е при териториалния анализ на функциониращите в страната МИГ да се ползва разграничението на България на Северна и Южна, за да се идентифицират спецификите в развитието на МИГ? Какви други териториални критерии и типологии на селските райони могат да бъдат използвани?

3. На стр. 68 от дисертационния труд, при коментиране на характеристиките на селските райони представени в специализираната литература, се посочва „относително по-ниската цена в провинцията, в контраст с урбанизираните територии“. Как бихте коментирали сериозната диференциация на цената на земеделската земя в България, която през настоящата 2022 г. достига 4500 лв./дка в някои типични селски райони в Североизточна България

(обл. Добрич) и е под 700 лв. на дка за селски райони в Югозападна България (обл. София). В каква степен тази характеристика кореспондира с конкурентоспособността на селския район, в т.ч. за изграждане на местни структури, които да инициират дейности за собственото му развитие?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният дисертационен труд представлява мащабно изследване на значим и актуален проблем. Приносите на автора обогатяват съществуващите знания в областта на интегрираното развитие на селските райони. Поради това давам своята **положителна оценка за проведеното изследване**, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Димитрина Любенова Проданова в Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки; Професионално направление: 3.7. Администрация и управление; Докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство (Публична администрация)“.

Дата: 22.05.2022 г.

Подпис:

/доц. д-р Мария Станимирова/